

La Vall dels andosins

BORM

**LA VALL
DELS
ANDOSINS**

Alan Ward Koeck

MEDUSA

La Vall dels andosins
© Alan Ward Koeck, 2023

© D'aquesta edició:
Medusa Books · Editorial Medusa,
Montellà-Encamp, setembre de 2023
Edició: David Gálvez Casellas
Disseny i maquetació: Oliver Vergés Pons
Correcció i revisió: Marc Cortès Minguet
www.editorialmedusa.com · info@editorialmedusa.com

Il·lustració del colofó: impressió d'una caliga en una rajola
humida. Col·lecció Museu Het Valkhof (Països Baixos).

DL L 436-2023
ISBN 978-84-19202-12-3 (Medusa Books, SL)
ISBN 978-99920-79-00-3 (Editorial Medusa, SL)

Impress a GoPrinters (la Seu d'Urgell)

Aquesta edició s'ha dut a terme
amb la col·laboració del Govern d'Andorra

Govern d'Andorra

Tots els drets reservats. Sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, queden prohibides les reproduccions totals o parcials d'aquesta obra a través de qualsevol procediment. Dirigiu-vos al CEDRO <www.cedro.org> si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals d'algun fragment d'aquesta obra o per a qualsevol ús similar.

EL CORIFEU

Algunes narracions són clarament obres de ficció. D'altres intenten cenyir-se a la més estricta realitat. La majoria, però, es queden en algun punt intermedi entre ambdós extrems. És el cas d'aquest relat que teniu entre les mans, que s'ha de llegir en clau de ficció tot i basar-se en certa realitat. Pel que fa als esdeveniments militars i a la política, s'ha intentat un apropament als fets que la història ens ha transmès sobre el desenvolupament de la Segona Guerra Púnica. Tot i això, la documentació escrita no ens pot informar amb gaire profunditat ni sobre la personalitat ni sobre el que van viure moltes de les persones qui hi van participar. Ni tan sols sabem qui eren, en realitat. Després de la guerra, els romans varen prendre possessió de les nostres contrades, però els seus historiadors no es van aventurar a descriure de manera detallada els pobles que vivien en aquesta àrea geogràfica. Quins costums tenien? Quines llengües parlaven? Quines relacions tenien, entre poble i poble? Són dubtes que la imaginació ha hagut de suplir, amb més o menys èxit. En tot moment, s'ha volgut respectar un cert grau de plausibilitat fent que els personatges parlin

i reaccionin com, possiblement, ho farien de veritat la gent de l'època.

Malgrat aquesta voluntat de versemblança, queda clar que s'han pres certes llibertats mentre s'anaven omplint els buits de la història oficial. No sabrem mai si va existir un jove cartaginès, ni si va emprendre o no una expedició en solitari per intentar obrir el mercat comercial pirinenc. No sabrem tampoc si un equip de soldats romans va arribar fins a Andorra per informar-se de com era el terreny i de les seves possibilitats militars, ni si una jove pastora es va haver de fer càrrec dels ramats i del patrimoni familiar abans d'hora. Però el lector es pot divertir imaginant-se aquestes persones, sabent-ne els noms i posant-los cares. Qui sap, potser algun eco del passat ens arribarà a través dels passadissos del temps, i amb la nostra imaginació quedarem més a prop de la veritat del que ens podríem imaginar.

Tan sols queda desitjar-vos una bona lectura a tots. Aquest és el moment en què el narrador s'eclipsa tot deixant parlar el principal protagonista, que es diu Hannó. La nostra història comença en una petita vall de muntanya l'any 591 des de la fundació de la ciutat de Cartago, any 530 *ab urbe condita* segons el còmput romà.

EL COMERCIANT

El viatger va acabar de pujar l'última recta del camí, i es va parar al retomb per contemplar la vall. El sol de la tarda il·luminava encara l'altre vessant, desdibuixant-ne la forma del relleu amb les seves ombres. Aclaria el bosc espès allà on un pic semblava gairebé partit pel mig, com si un gegant dels antics li hagués clavat un gran cop d'alguna destrat igualment immensa. L'aire era tranquil i serè aquell dia sense el vent de tarda que a vegades baixa muntanya avall. Era a finals de l'estiu, i la temperatura de finals de tarda ja era fresca com si portés en el seu si la promesa d'un hivern que havia d'arribar aviat, i que podria ser llarg i dur.

El viatger va sentir un calfred i es va ajustar el xal que portava sobre les espatlles i al voltant del coll. Les boles de llana que en feien d'orla voleiaven suaument en la brisa, mentre l'home observava la vall tot acariciant el coll del seu cavall. El gran mascle castrat, de color castany clar, va remoure les orelles, atent a un ramat de cavalls més petits, de forma rústica, que pasturaven a l'altre costat de la vall. L'havia menat per la brida durant els últims estadis, per estalviar els seus cascos ja prou castigats per les pedres bastes

de la pista estreta. Era una raó de més, va pensar, per evitar aquelles contrades tan remotes de la civilització. Els camins no hi eren gaire ben mantinguts, com si els habitants del lloc haguessin gairebé preferit que fos un lloc difícil d'arribar-hi. Hom havia de tragar muntanya amunt i avall durant dies i dies, a peu allà on el cavall caminava amb dificultats, en comptes de surar còmodament per damunt de les ones en una barca de comerç tal com convenia a un príncep mercader. Era un príncep molt jove, per cert, i poc experimentat. Però fins i tot en aquella edat primerenca ja tenia una clara preferència per la mar i pel seu comerç.

El que se li feia més estrany, en aquesta vall de muntanya, era la vegetació. Hi havia una cobertura boscosa que baixava pendent avall gairebé fins a les vores del riu que corria lentament pel centre de la vall. Bé que hi veia alguna clariana, i una zona de prats a la vora mateix de l'aigua. Però l'estat ufanós del bosc de ribera hauria estranyat algú que, nascut en els segles posteriors, hagués tornat enrere per presenciar el paisatge d'aquells temps primerencs. El viatger mai havia vist una quantitat semblant d'arbres en la seva Àfrica natal i, francament, li feien una mica de respecte. Qui sabia quins esperits de la natura es podien amagar en l'ombra entre les frondes? Estava segur que no eren els mateixos que vetllaven sobre les pinedes de la costa o les àmplies planures rocoses de l'interior africà.

Bé, va pensar, raó de més per dur a terme els tractes que hi havia anat a fer com més ràpidament millor, i tornar a baixar cap a la costa abans que —li va

agafar un segon calfred— comencés a ploure o fins i tot a nevar.

Es deia Hannó. Era un bon nom, un nom d'origen fenici tal com en solien tenir molts cartaginesos. Com era tradició en la majoria de les famílies púniques, ell duia el mateix nom que el seu avi, mentre que el seu pare, Ahiba'al, es deia com el besavi. Hannó i Ahiba'al, Ahiba'al i Hannó: així anaven les generacions de casa seva. Tots eren navegants i comerciants. Ell, per ser el fill gran, algun dia seria l'hereu de l'imperi comercial de la família. Més ben dit, ho seria si demostrava la seva pròpia vàlua als ulls dels més grans de la família, reunits en consell. El pare i els oncles el jutjarien, i el jutjarien més aviat severament abans d'entregar-li la fortuna del clan. Era per aquesta raó que es trobava en aquell racó perdut de les muntanyes del Pirineu, explorant terres incògnites. Per demostrar el que valia com a comerciant, havia d'investigar un nou mercat, un mercat que permetés a la família guanyar encara més riquesa de la que ja tenia. Més important encara, havia d'eixamplar la seva xarxa de contactes comercials. Els prínceps mercaders comptaven el temps en generacions. Així, optaven per cultivar contactes que, en els anys i dècades venidors, podrien ajudar els uns i els altres a prosperar. Pensaven sempre en el llarg termini.

Mirant cap amunt, abastava amb la vista fins a finals de la vall, allà on s'acabava el terreny més o menys pla de les vores del riu. Allà dalt, les muntanyes es tancaven en fines esclatxes a través de les quals discorrien les aigües turbulentes dels rius.

Potser hi havia altres valls i altres pobles, més amunt de la vall principal. Les poques informacions que havia aconseguit sobre l'indret no eren gaire específiques, i variaven segons qui era l'interlocutor. De moment, va pensar, havia d'arribar fins al poblet indígena que s'aixecava al recer d'un turó baix. A penes hi podia comptar quatre cases modestes. Entre el lateral de la vall i el pui que s'aixecava en una massa de roca grisa esquarterada per les inclemències del temps, les construccions fetes mig de pedra local i mig de fusta s'ajuntaven com un ramat d'ovelles entre els petits horts que les envoltaven en feixes concèntriques.

En la llunyania, s'albirava un segon poble amb una mica de fum que surava lentament de les xemeneies, tancant l'extrem de la vall gairebé a la seva boca. Si el primer poblat era de quatre cases mal comptades, va pensar, a l'altre de més amunt devien ser-ne cinc. Res a veure amb les ciutats de la costa del Magreb, amb la seva bullícia i les multituds que vivien al voltant dels temples i es guanyaven la subsistència als ports de pesca i comercials. Com les trobava a faltar! Pel que li havien comentat, la colònia grega d'Empòrion era més gran que aquest lloc perdut, tot i els problemes que havien tingut amb les tribus de terra endins i que els havien fet perdre una mica de població en anys recents.

Li quedava tan sols un parell d'estadis per passar. Mitja hora més i ja podria descansar una mica, es va dir mentre encoratjava el cavall a tornar a emprendre el camí cap al poble. Tots dos estaven cansats del viatge. Havien passat un mes i escaig de trajecte.

Havien deixat enrere la petita cala on la barca cartaginesa els havia dut, just a la desembocadura del riu Iber. A partir d'allà, havien anat pujant, gairebé sempre en línia recta cap a la muntanya. Van vorejar el riu principal durant un temps, i després, complint les instruccions que havien rebut, l'havien abandonat per resseguir a contracorrent un altre riu que s'enfilava en línia recta cap al sud i s'unia a l'Iber. Havien trobat algunes tribus natives al llarg del camí; amb algunes es va poder comunicar emprant una barreja de grec comercial i de signes, i amb d'altres usant només els gestos de les mans i l'expressió de la cara. Fins i tot hi va haver un poble en què el capitost li havia pogut contestar en un grec força correcte. Va resultar que havia viscut uns anys en una colònia grega de la costa, mentre hi feia el comerç de bestiar. Llevat d'aquesta única persona, ben poques ocasions s'havien presentat per poder relacionar-se de veritat amb els habitants del país per on passava. Es diria que realment havia arribat molt poca influència civilitzadora en aquell lloc perdut del món.

Mentre recorria els últims passos del camí, va aprofitar l'avinentesa per situar-se. El camí pujava per un pendent suau fins a una esplanada entre la muntanya a la seva esquerra, i les cases a la dreta. Al mig de l'esplanada s'hi trobava un petit estany, amb l'aigua d'un rierol que brollava a través d'una canalització feta de terra cuita. Alguns ànecs hi suraven, mentre que la xicalla del poble —que hi devien fer vida durant les llargues jornades de l'estiu— ja havia desaparegut cap a les cases. En realitat, gairebé no

es veien persones. Tan sols quedaven una vella que reparava un cistell al pas de la porta de casa seva i una altra persona d'edat indeterminada que estenia herba en un tancat. Hannó va suposar que preparava una quadra per al bestiar, que hi entraria cap al tard. Des de la porta oberta d'una altra casa sentia el clic-clac típic d'un teler en funcionament. Això i els filets de fum que s'escapaven de les llars de foc li feien suposar que les cases eren habitades, tot i que els propietaris no eren visibles des del carrer.

Les cases del poble eren gairebé totes fetes seguint el mateix model. Els fonaments i la planta baixa eren de pedra, a penes tallada i encaixada amb l'ajut de fang per reblir els intersticis. Per damunt d'aquest nivell, baix i amb una única porta estreta cap al carrer, unes bigues gruixudes sostenien una primera planta amb parets de fusta, i una teulada també coberta per planxes de fusta. En alguns habitatges, a la cobertura s'hi havia afegit un gruix de terra de què brotava herba. Hannó va suposar que aquest arranjamnt ajudava a aïllar l'estructura de les inclemències de l'hivern. En tot cas, era un estil de construcció que desconeixia fins aleshores. En el seu trajecte havia passat de cop de l'edificació basada únicament en la pedra, com se solia fer en les regions més civilitzades de la costa, fins a les cabanes de fusta més típiques de les regions interiors. No s'havia trobat encara aquesta barreja de materials en un únic immoble.

Entre les cases, un caminet baixava del pui fins a la plaça, mentre que el camí que havia seguit fins allà tornava a sortir a l'altra banda. Hannó suposava que

es dirigia cap a la part de més amunt de la vall i l'altre poble que havia vist. Va parar el cavall a la vora de l'estany, i s'hi va atansar per beure d'una canella que rajava aigua. Mentre el cavall s'abeurava fent soroll, es va dirigir cap a la vella que l'havia estat mirant sense demostrar gaire interès.

—Aristorex? —li va preguntar. Era l'única referència que tenia d'algun habitant del poble, el nom d'una persona que, anys enrere, havia fet tractes amb un establiment comercial de la seva família. Esperava que encara fos viu, i que no s'hagués mudat.

La vella va assentir i, sense paraules, li va assenyalar una casa una mica més gran que les altres, situada a l'altre costat de l'esplanada.

Ell l'hi va agrair amb un somriure, visiblement l'única manera que tenien de comunicar-se, i es va dirigir cap a l'altra casa. Quan arribava davant de la porta, es va obrir i en va sortir un home corpulent, d'edat ja madura, però tan alt que la cueta rossa li va fregar el travesser de la porta mentre sortia. Vestit amb una túnica llarga de llana que li arribava fins als genolls, es protegia l'esquena amb una geca de pell d'ovella, com solien fer els habitants de la muntanya.

—Benvingut, viatger.

Hannó es va sorprendre. El gegant l'acabava de saludar amb una frase en llengua púnica força intel·ligible.

—Com veus, encara em recordo d'algunes paraules de la teva llengua. Fa temps que no la practico, però. —El seu interlocutor havia continuat en el grec una mica simplificat que se solia emprar en tot el món mediterrani.